תפארת שלמה — חקת

זאת התורה אדם כי ימות באהל. אמרו חכז"ל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. ולכאורה הלא כתיב וחי בהם כו'. אך הנה צריך האדם להיות חרד ולהחיש לעסוק בד"ת בעודנו בחיים חיותו בעוה"ז ואל יאמר לכשאפנה אשנ' שמא לא תפנה לכן צריך להיות יקר בעיניו היום והשעה שהוא בעוה"ז עודנו בכחו לתקן הכל ללמוד תורה אבל אח"כ אם יתן כל חללי דעלמא בעד יום אחד לשוב לעוה"ז לתקן מה שעיוות אז לא יניחוהו. וכמבו' בדרז"ל אצל ריש לקיש כי ביום שנסתלק הוא מעוה"ז מתו ג"כ כל חבריו הראשונים הגזלנים שפירש מהם. והנה כאשר ראו בהכבוד והגדולה שנעשה לריש לקיש בג"ע בעולם העליון עם הצדיקים ולהם דחפו מדחי אל דחי. ויצעקו בצרלהם לאמר מה נשתנה הוא ממנו הלא הוא עמנו הי'. וישיבו כי הוא פירש מהם לעסוק בתורה ומעש"ט. וישאלו הניחונו גם אנחנו נשוב ונעסוק בתורה מעתה. ואמרו להם עתה שוב אין פנאי עוד היה לכם לחזור בתשובה בחיים תיותכם. הנה לכך אמה"כ זאת חקת התורה כי תעסוק בה בתשובה ותשוקה שלימה. כי תדמה בנפשך אדם כי ימות באהל ויבקש את נפשו להשיבה על יום אחד לעוה"ז עוד. כמה הי' משתדל בתורה ומצות ומעש"ט באותו היום שהניחוהו (לשוב בוודאי לאהי' מניח אף רגע אחד בלי עבודה ותיקון השלימות) לכל ימי חייו. וזהו ושוב יום אחד לפני מיתתך שתדמה בנפשך כי היום הזה הוא שהניחוך לשוב לעוה"ז עוד משמים כדי לעשות תשובה לפני מיתתך כמה יקר הוא היום הזה שלא תוכל עוד להשיגו אח"כ כנ"ל. וז"ש אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה פי' שבכל יום הוא כבר מת והוא מחשב עצמו על המיתה של מחר ח"ו. והוא אם עודנו חי גם למחר זה הוא לו במתנה משמים עוד יום אחד לחזור בתשובה קודם מותו שלמחר. נמצא כי כל חיות שלו בעוה"ז הוא רק עבור התורה כל יום ויום כנ"ל. וזהו באמת כמ"ש וחי בהם שאין לו חיות כי אם בהם בהתורה ומצות כנ"ל. וז"ש אשר אנכי מצוה אתכם היום שאין לו עוד פנאי רק היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם וזהו בכל יום יהיו בעיניך כחדשים שנותן לך עוד יום אחד משמים מחדש לעשות מצות חדשים כנ"ל:

ולקח אזוב וטבל במים איש טהור. יש לדקדק בלשון הכתוב דלכאורה הוא מהופך דהול"ל ולקח איש טהור אזוב וטבל במים. אולם י"ל שהתורה מרמז בזה להורות דרך הישר איך יתנהג האדם הרוצה לקבל דברי תורה מרבו שצריך להיות שפל בדעתו מאד כמו האזוב הנמוך מכל האילנות ולא ירים לבבו. וזהו ולקח אזוב. כאשר יהי' בעצמו בבחי' אזוב אז וטבל במים הוא התורה של איש טהור הוא הצדיק. ובזה י"ל פי' המשנה משיקין בכלי אבן לטהרו. וכלי שניקב ככונם משקה הוא טהור. ר"ל שיהי' בעצמו ככלי נשבר אזי יכול לכנוס התורה בתוכו. והבן:

קח את המטה וכו' ודברתם אל הסלע לעיניהם כו'. הנה כל המפרשים הרעישו בזה להבין מה זה החטא של משרע"ה במי מריבה. וי"ל בדרך זה. ונקדים מ"ש בפ' בראשית אצל אדה"ר את קולך שמעתי בגן ואירא כי עירום אנכי ואחבא. ידוע מ"ש במ"ת וכל העם רואים את הקולות שהי' רואים את הנשמע וזה מדריגה גדולה מפני כי פסקה זוהמתן ובאו לאותו המדריגה שהי' אדה"ר קודם החטא. משא"כ במצרים היו אז במדריגה קטנה לכן כתיב שם דבר נא באזני העם רק בבחי' שמיעה וז"ש אדה"ר את קולך שמעתי שנפלתי ממדריגת ראי' לבחי' שמיעה ואירא כי עירום אנכי. וזה הוא הבטחת צפני' חווה בעת ההיא אביא אתכם כו' בשובי את שבותיכם לעיניכם כו'. פי' כי לעתיד תשובו לבא למדרגה הראשונה לשם ולתהלה. לעיניכם אמר ה' פי' שיהיו כל הדברות בבחי' הראי' כמו במ"ת וכל העם רואים כנ"ל. בזה מיושב קושי' הרמב"ן בסיום התורה לכל האותות והמופתים וכו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל. והקשו הרמב"ם והרמב"ן הלא גם אליהו הנביא וכדומה עשו מופתים גדולים לכל ישראל ומה הי' הפלגת משרע"ה. ולפי הנ"ל הפי' בזה מעלת משרע"ה שהביא את בנ"י לאותו המעלה שהיו בשעת קבלת התורה וכל העם רואים כנ"ל. וזה לעיני כל ישראל בחי' הראי'. וז"פ בפ' פנחס דכתי' וצויתה אותו לעיניהם כו' למען ישמעו כל עדת בנ"י. ר"ל כי בשעת שסמך את יהושע מכוחו של משרע"ה היו ג"כ בבחי' ראי'. אך הש"י הי' חושש כאשר יפלו ממדריגתם הזאת לבחי' השמיעה ולא יהי' בבחי' ראי' כמו בחי' משרע"ה ולא ירצו לקבל עליהם את יהושע למנהיג הדור. לזה אמה"כ למען ישמעו כל עדת בנ"י. אף כשיהיו רק בבחי' השמיעה ג"כ יקבלו אותו עליהם לראש. וכמה פסוקים רומזים עד"ז במחלוקת של קרח כתיב שמעו נא בני לוי שנפלו ג"כ לבחי' שמיעה. וגם בפ' בהעלותך שמעו נא דברי. כי מחמת שלקחו עצמם לחלוק על משרע"ה נפלו ג"כ ממעלת בחי' הראי' לבחי' שמיעה. וז"ש בפ' וילך ויקרא משה אל יהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ. להביא את בנ"י למדריגה הראשונה כנ"ל. נחזור לענינינו כי זהו הי'כוונת הש"י שיביא משה את כל הדור ההוא עדה השלימה לבחי' הראי' כרל לחדש אורם כבראשונה ואז יהיו כולם כמו במ"ת וגם משרע"ה יבוא עמהם יחד לארץ ישראל. אך כאשר לא עשה כן כדכתיב ויאמר משה שמעו נא המורים. לזאת הי' החטא גדול מאד בעיני הש"י ב"ה כמ"ש יען כי לא האמנתם בי להקדישני לעיני העדה. שהי' ברצון הש"י להביאם לבחי' הראי' לכן לא תביאו כו'. במהרה יקוים בנו מקרא שכתוב והיו עיניך רואות את מוריך. אמן:

(מכי"ק)יאסף אהרן אל עמיו כו'. הנ"ל דהנה כן מצינו אצל אברהם יצחק ויעקב ויאסף אל עמיו. וקשה לכאורה אצל א"א ע"ה שלא היו אבותיו צדיקים איך נאמר אל עמיו או אל אבותיו מי נתלה במי. אכן הנה נשמות הקדושים הצדיקים אף כשהם מסתלקים מן העולם הזה הוא רק לעיני בשר אבל תמיד הם חונים כל הימים ומסתופפים עם בנ"י והשגחתם עליהם כמ"ש במ"א. והנה זה הפי' בחייהם ובמותם לא נפרדו הנאמר בשאול ויהונתן. כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. חול הוא עוה"ז. שבת הוא עוה"ב. הם מתפללים בעד ברי שהם בעוה"ז. וז"פ הפ' ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל. הפי' הוא שלא ימות לעולם כמ"ש יעקב אבינו לא מת מיתה עולמית כנ"ל. ולזה נאמר ג"כ ואהרן יאסף ומת שם. מהו שם. אך הפי' הוא שם בהר ההר נראה המיתה אבל הוא מיד יחי' להיות עם בנ"י כרל. וז"פ מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה. היינו שהנשמות יאספו אל ברי. וזהו מחיה מתים כנ"ל. וזהו יאסף אהרן אל עמיו שנאסף אל עמיו והנו עומד עליהם כנ"ל. וזהו ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד:

א"י יאסף אהרן אל עמיו כו' ויעש משה כאשר צוה ה' ויעלו הר ההר כו'. ופרש"י שם אמר לו הכנס ונכנס כו' עצום עיניך ועצם מיד חמד משה לאותה מיתה. וז"ש כאשר מת אהרן אחיך מיתה שנתאווית לה הנ"ל לבאר בענין הזה דהנה אמנם מאד נתעלה אהרן הכהן במיתתו זאת אשר לא נמצא כמוהו והוא שכאשר נגזרה הגזירה עליו לעלות הר ההר לא בקש שום דבר התנצלות ולא רצה להתפלל לבטל הגזירה או שיבקש משרע"ה רחמים עליו על ככה רק קבל עליו דין שמים באהבה לקיים מצות המלך ולא עכב. לכן הוא שנזכר כמה פעמים מיתת אהרן בתורה לגודל חשיבתו הנ"ל. וזה ששינה הכתוב להזכיר עוד בפ' מסעי ויעל אהרן הכהן על פי ה' בחודש החמישי באחד לחדש אשר לא נמצא כמוהו בתורה אצל כל הצדיקים לבאר יום מיתתו בפירוש אך הוא לגודל מעלתו במיתה אשר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו וכמ"ש דרך הזה בזוה"ק. והנה זהו הענין שחמד משה לאותה מיתה כי מאד הוטב בעיניו המעלה הזאת של אהרן לקבל עליו דין שמים באהבה ולהתעלות בדביקות המיתה כמצווה על פי ה' וז"ש לו והאסף אל עמיך כאשר מת אהרן אחיך במעלת הדביקות. אבל מ"מ במשרע"ה כתי' ואתחנן אל ה' והרבה והפציר בתפלה וזה הי' שוב לטובת ברי שהוא נקרא ע"ז רעיא מהימנא כי אם הי' נכנס משרע"ה לארץ לא היו בנ"י גולים ממנה שוב לעולם כנודע:

ויראו כל העדה כי גוע אהרן. ואמרו חכז"ל שנסתלקו ענני כבוד. והנה אי' כשמת אהרן נסתלקו ענני כבוד חזרו בזכות משה. הנה יש להבין למה מעיקרא מיד לא היו בזכות משה מתחלה. אך הנה באהבת ה' את בנ"י עבדיו הצדיקים ההולכים לפניו ורוצה ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם הנה אם אמנם כי גם על צדיק אחד יוכל העולם להתקיים כמאמר חכז"ל וצדיק יסוד עולם. אך מה יעשו שאר צדיקים שבדור שאינם במדריגה זו הגדולה. לכן הנה הש"י נתן לכל אחד ואחד חלקו בהנהגת קיום העולם וצרכי ברא להיותם משפיעים כל טוב. וכמש"א ברוך מרחם על הארץ ברוך מרחם על הבריות ברוך משלם שכר טוב ליראיו כולם כנ"ל וז"ש ועושה חסד לאלפים כו' פי' שזה ג"כ מן החסדים שאע"פ שהי' במציאות לתלות החסד בזכות צדיק אחד הגדול מכולם אעפ"כ הוא תולה החסד בזכות הרבים כדי שכולם יקבלו שכר שמקיימין את העולם כנ"ל. וז"ש כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. הוא לשון הוה שבא בכל יום וכמ"ש הוא הפי' שכולם יש להם חלק בחסד עליון הבא בכל יום מחדש. וז"ש ועמך כולם צדיקים שכולם הם משפיעים החסדים לעולם יירשו ארץ כנ"ל. וז"ש אני אעביר כל טובי על פניך כו' וחנותי כו' ורחמתי את אשר ארחם. ואמרו חכז"ל אעפ"י שאינו הגון ואינו כדאי כאשר יעבור כל טובי על פניך בזכותך הנה יהי' חלק גם לצדיק שאינו הגון כמותך (וזה שהתפלל אברהם אבינו ע"ה אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר הלא גם צדיק אחד יכול לפטור העולם מן הדין למה הוצרך חמשים. אכן הוא כנ"ל שזהו הדרך הנכון שיהי' לכ"א חלק בהצלת המקום ויהיו כולם בכלל הצלה אף שיש צדיק אחד הגדול מכולם). וז"ש במס' תענית בסורא הות דברתא בשבבותי' דרב לא הוה דברתא סבור מינה משם זכותי' דרב אתחזי לי' בחלמא רב נפיש זכותי' טובא והא מלתא זוטרתא הוה לגבי דרב אלא משום האי גברא דהוה שאיל מרע וזבולא כו'. וכן שם כההיא מעשה מרב הונא ע"ש. ויש להבין וכי משום דרב ור"ה היו צדיקים גדולים לא יעשו דבר קטן הלא מכ"ש הוא ועיין במהרש"א. אכן לפ"ד ניחא שאעפ"י שהם היו הגדולי הדור מ"מ לא יבצר מעשות החסד גם עבור שאר העם כדי לתת חלק גם להם בשכר שמקיימין את העולם. ועד"ז הוא פרש"י ז"ל אצל נח בדורותיו יש מרבותינו שדורשים אותו לשבח ויש שדרשו אותו לגנאי כו'. שיש להבין למה להם לדרוש לגנאי אחרי שהתורה משבחת אותו לצדיק תמים. אך הנה כמ"ש שיש שדורשין אותו לגנאי הנה גם הם אומרים שבחו כי הנה הגם שאלו הי' בדורו של א"א ע"ה לא הי' נחשב לכלום מ"מ הלא עבור זה שתלו הש"י בדור המבול כדי שיהי' הוא מקיים כל העולם שכל העולם יצא ממנו והוא הי' צדיק הדור יפתח בדורו כשמואל בדורו. אבל הי"א שדורשים אותו לשבח אומרים שאלו הי' בדורו של אברהם הי' צדיק יותר והי' גם אז מקיים העולם מ"מ לא יגרע מדברי שניהם שהוא הצדיק המקיים את העולם כנ"ל. והנה זהו הפלוגתא של האשה הצרפית עם אליהו כי באת אלי להזכיר את עוני. ואי' במד"ר שני בני אדם אמרו דבר אחד לוע וצרפית. צרפית אמרה עד שלא באת אלי הי' הקב"ה רואה מעשי ומעשי בני עירי והייתי כצדקת ביניהם ועכשיו שבאת אלי להזכיר עוני וכן לוט אמר עד שלא הלכתי אצל אברהם הי' הקב"ה רואה מעשי ומעשי אנשי עירי ואני צדיק עכשיו שאני הילך אצל אברהם אינני יכול לעמוד בתחלתו. הפי' הוא כנ"ל שהם התרעמו על חלקם שניטל מהם מה שיש לכ"א מהם בקיום העולם להגן על אנשי עירם להחיותם כי יראו פן יתבטלו ע"י הצדיק הגדול מהם שבדור בי עד עכשיו הם הצדיקים בעירם כר'ל. אבל באמת הנה הקב"ה לא יגרע מכ"א חלקו בכ"מ ובכל עת כמ"ש. ועד"ז הי' שרצו מר' יוסי בן קסמא לדור במקומם כדי להיותו שם ציע"ש ומקיים העולם. אבל הוא לא רצה כי גם כאן לא יאבד חלקו עם כולם כנ"ל. וזה שהי' תחלה הבאר בזכות מרים וענני כבוד בזכות אהרן אע"פ שמשה רבינו הי' הרועה כנ"ל. והבן.

ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער. הנ"ל עפ"י הידוע מספרי המקובלים כי יש נחל עליון רומז בשם נח"ל ר"ת "נוצר "חסד "לאלפים ויש נחל תחתון רומז בכ' "נפשינו "חכתה "לה'. וזה סוד הדלקת נר חנוכה "להדליק "נר "חנוכה ר"ת נח"ל. וצריך להמשיך מנחל העליון לנחל התחתון ע"כ צריך שימור לבל יבוזו זרים. אך השפע היורד בש"ק הוא שמור לעם קדוש כמ"ש יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו כמבואר במ"א. וזה הרמז בכתוב ואשד הנחלים הוא הצנור השפע מנחל עליון לנחל תחתון. אשר נטה לשבת אותיות לשבת רמז שיש כח הצדיק להמשיך השפע ביום השבת כדי שיתהפכו הכל לטובה. וזה לשבת ער מהופך מתיבת רע כמ"ש אני ישינה ולבי ע"ר:

א"י ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער . עפ"י המבואר במ"א כי עיקר העבדות של הצדיק ביום השבת להיות עומד ומצפה על גדלות הבורא ב"ה מה שיהי' לעתיד במהרה. וז"ש המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדושתו ביום השבת שמך כו' יתקדש כו'. וזה ג"כ מעין עוה"ב יום שבת מנוחה. כי בשבת מתעורר הקדושה העתידה מה שנזכה בביאת הגואל ב"ב. וז"ש ישמחו במלכותך שומרי שבת. לשון ואביו שמר את הדבר עומד ומצפה על הגאולה לגדלות הבורא ב"ה. עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענגו מטובך. פי' גם עתה יתענגו וישישו וישמחו ביום השבת מתענוג הגאולה העתידה. מטובך. טובת הבורא ב"ה כמבואר. וז"פ ושמרו בנ"י את השבת לעשות את השבת לדורותם פי' מה שהם מצפים על השבת העתיד כנ"ל גם עתה מתעורר הכח הזה לעשות ג"כ עתה השבת לדורותם. וז"ש אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלים. ב' שבתות הם מה שמצפים עתה ליום שכולו שבת. וז"ש והראנו ה' בנחמות ציון עירך כמ"ש בגמ' כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה גם עתה בנחמתה. וזה והראנו ה' אלהינו בנחמת ציון עירך תיכף בעוה"ז נראה עין בעין. מעין עוה"ב יום שבת מנוחה. וז"פ הפ' שהתחלנו. ואשד הנחלים פי' השפע היורד אשר נטה לשבת אותיות לשבת מה שיהי' לע"ל יום שכולו שבת. ער. אני רואה עתה עין בעין כמ"ש אני ישינה ולבי ער. וז"ש בזוה"ק לאיברי לא גליתי ללבי גליתי. פי' לאותם האנשים ההולכים תמיד במחשבות לבבם עומד ומצפה לישועת השם י"ת עיניו הרואות גם עתה התגלות אלקות שיהי' לע"ל:

אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה. יל"ד כפל הלשון ענו לה אחרי אשר כבר נאמר אז ישיר ישראל את השירה הזאת. אכן הנראה לרמז בזה על מעלת הענוה שא"א להגיע אל שום מעלה ומדריגה אם לא תהי' הענוה מוקדם לה. והוא ע"ד שא"א משה ובנ"י לך ענו שירה זה אלי ענו ואמרו יל"ד למה אחז בכאן רק הפסוק של זה אלי מכל שירת הים שענו ואמרו משה ובנ"י. אך הרמוז במלת ענו היא על מדת הענוה שכן בתורה והאיש משה ענו כתי' חסר והכוונה בזה כי א"א לומר זה אלי אם אם לא יהי' עניו ושפל בעצמו כי מי שהוא מתנאה אין אני והוא יכולין לדור כאחד ובפסוק זה אלי ואנוהו הפי' שאעשה לו נוה לדור אצלי כפרש"י שם לכך עיקר אמירת זה אלי הי' ע"י ענוה שבטלו בעצמם והמשיכו אלקותו ביניהם ולכך זכו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד שיכלו לקבל מלכותו עליהם. וכן משה ובנ"י לך ענו שירה כי בחי' השירה הוא בחי' גבוה מאד ומשם להמשיך הארה א"א רק ע"י הענוה אז אני אשכון את דכא. וגם כאן עלי באר הנה ידוע ענין הבא"ר בכוונת האר"י ז"ל והעלאת מ"נ הזאת א"א רק שיתבטל בעצמו כאין ואפס וישלים את נפשו לקונו במס"נ כידוע בכוונת ק"ש שעל המטה. וזהו ענו לה' עבורה והבן. וזהו ג"כ ואדניהו בן חגית מתנשא לאמור אני אמלוך כי אדניהו הוא השם אדנ"י יה"ו. ר"ל השם אדנ"י הוא השוכן בתוך בנ"י כמ"ש בי אד"ני אבל מי שמתנשא לאמור אני אמלוך הנה אין השם עמו כי אין אני והוא יכולין לדור. וזהו ואדניהו מתנשא השם אדני מתנשא ועולה מזה שאמר אני אמלוך:

א"י אז ישיר ישראל. במד"ר משל לשלטון שעשה סעודה למלך אמר המלך אוהבי שם אמרו לו לא. אמר המלך אף אני איני הולך שם אף כך אמר הקב"ה הואיל ומשה איננו נזכר שם אף אני איני נזכר שם ע"כ. הנשמע מזה כי כל ת"ח שלומד תורה לשמה הנה נתעבר בו נשמת משרע"ה כמבו' בספרים לשמ"ה אותיות למש"ה הנה זה בוודאי הש"י עמו שם וכמבואר בתד"א הקב"ה יושב ושונה כנגדו ועיין בכתבי האר"י בפסוק ויהי בנסוע הארון ויאמר משה כו':